

Hugenoten

Haar hele leven heeft ze Eva Zilverstijn geheten. Tot vandaag. Vandaag is het voorbij. Over een paar uur moet de hele familie Zilverstijn zich gaan verstoppen voor de Duitsers, die alle Joden van Nederland willen vermoorden. Onderduiken heet dat. Ineens mag ze geen Eva Zilverstijn meer zijn, maar een ander kind met een vreemde Franse naam.

Twaalf jaar geleden is haar vader naar het stadhuis in Groningen gegaan om daar te vertellen dat hij en zijn vrouw een dochter hadden gekregen: 'Ze heet Eva, meneer, en ze heeft donkere haartjes,' zei hij trots tegen de ambtenaar van de Burgerlijke Stand. 'Gefeliciteerd, meneer Zilverstijn,' heeft de meneer achter het loket gezegd. 'Een mooie naam hebt u gekozen. Het klinkt goed, Eva Zilverstijn.'

Drie jaar later is vader voor de tweede keer naar het stadhuis gegaan om te vertellen dat hij wéér een dochter had gekregen, Lisa Zilverstijn.

En nu moet ze oefenen om Marie-Louise Dutour te heten en Lisa heet Marie-Jeanne Dutour. Eva kan de nieuwe naam van haar zusje bijna niet onthouden en ook bijna niet uitspreken, maar het moet van mevrouw Ali van de ondergrondse.

Mevrouw Ali is woedend omdat de Joden zo gepest worden door de Duitsers. Daarom heeft ze een plek gezocht waar ze met elkaar kunnen onderduiken. 'Ga met de trein naar station Enschede en ik vang jullie op bij de fietsenstalling,' heeft ze gezegd. 'Ik breng jullie met gehuurde fietsen naar een schat van een weduwe in Losser. Ik heb al meer Joden in dat gehucht ondergebracht.'

Nu moeten ze een verhaal uit hun hoofd leren, zodat ze iedereen wijs kunnen maken dat ze geen Joodse kinderen

zijn. Daarom hebben ze ook van die vreemde Franse namen gekregen. Omdat hun voorouders zogenaamd hugenoten waren, die moesten vluchten van Frankrijk naar Nederland. Een klein beetje waar is het wel; alleen waren hun voorouders geen hugenoten, maar Joden. Ze zijn ook niet gevlucht uit Frankrijk, maar uit Polen. Daar, in Polen, heetten die voorouders Silberstein.

Toen er nog geen oorlog was heeft vader haar vaak verteld over zijn Poolse familie. Over Jankele die zoveel mooie verhalen in zijn hoofd bewaarde dat de burgemeester van Proy-czeck, waar Jankele woonde, hem altijd op Kerstmis op het stadhuis ontbood om zijn verhalen te vertellen. Later heeft diezelfde burgemeester Jankele in de cel van het stadhuis gevangen gezet. Een dorpsgenoot had het praatje rondgestrooid dat de Jood Jankele een christenkindje met een mes had gestoken en zijn bloed had gedronken alsof het wijn was.

Toen Jankele weer vrij was, riep hij zijn hele familie bij elkaar om te vertellen dat hij niet in Polen wilde blijven. Hij zou proberen te vluchten en dat is hem gelukt. Jankele reisde van Polen naar Duitsland, van Duitsland naar het noorden van Nederland. Onderweg verdiende hij wat geld met het uitbeelden van zijn verhalen, want niemand kon hem verstaan als hij zijn eigen taal sprak. Al vertellend met gebaren trok hij over grenzen tot hij besloot in Nederland te blijven, waar hij een lief meisje leerde kennen. Golda heette ze. Jankele besloot te trouwen en tegelijk zijn naam te veranderen in Zilverstijn, zodat niemand meer zou weten dat hij een vluchteling uit Polen was.

Golda en Jankele kregen acht kinderen, allemaal Zilverstijns. Na verloop van tijd wist bijna niemand meer dat de familie Zilverstijn ooit een andere naam had gehad.

En nu moeten ze hun eigen naam vergeten, net als hun bet-over-overgrootouders. De Duitsers, die drie jaar geleden Nederland zijn binnengevallen, zijn net zo gemeen tegen de Joden als de Polen in Jankeles tijd. Ze sturen mensen naar werkkampen, maar mevrouw Ali zegt dat ze niet gelooft dat het werkkampen zijn. ‘Wat er precies gebeurt weet ik nog niet,’ heeft ze gezegd. ‘Maar werkkampen zijn het niet. Zeg nou zelf, wat moeten baby’s en kinderen in een werkkamp?’

Eva vindt dat mevrouw Ali gelijk heeft. Hoe kan een baby nou aardappelen schillen, de grond ompspitten, of kleren wassen? Een baby hoort in zijn eigen wieg met een zilveren rammelaraar in zijn hand, waarmee hij af en toe op zijn kop slaat.

Ze vindt het niet erg om onder te gaan duiken. Ze mogen toch niks meer van de Duitsers. Niet buiten op een bankje zitten, niet in de tram, niet in de trein, niet in de bibliotheek, waar een groot bord op staat met: *Verboden voor Joden*.

Davy en Doortje Baruch zijn ook ondergedoken, maar dat is een groot geheim waar Eva en Lisa nooit en te nimmer met iemand over mogen praten.

Ze kennen Davy en Doortje nog niet zo lang, nog maar drie jaar. Eva en Lisa waren net van Rotterdam naar Rijswijk verhuisd toen ze de buurt een beetje gingen verkennen. Om de hoek hoorden ze kinderen die aan het touwtjespringen waren. Op een bankje, vlak bij de touwtjespringers, zaten een jongen en een meisje. Dat waren Davy en Doortje, die vertelden dat ze niet mee mochten doen.

‘We zijn Joods, weet je. En daarom willen de andere kinderen niet met ons spelen. Ze denken dat het niet meer mag van de moffen.’

Toen Lisa vertelde dat zij en Eva ook Joodse kinderen waren, ging Davy meteen zijn springtouw halen. Ze hebben met hun vieren touwtje gesprongen. Heel hard hebben ze gezon-

gen, zodat de niet-Joodse kinderen hun eigen springliedjes niet meer konden verstaan: *'In spin, de bocht gaat in. Uit spuit, de bocht gaat uit.'* Die niet-Joodse kinderen konden ploffen, met z'n allen. Ze hadden ze helemaal niet nodig. Net goed!

Ze hebben iedere dag samen doorgebracht, tot ongeveer een week geleden, toen Davy en Doortje ineens weg waren. Vanaf die dag moeten Eva en Lisa het grote geheim bewaren. Niemand... niemand mag weten dat Davy en Doortje zijn ondergedoken. Niemand weet waar ze nu zijn. Pappa en mamma ook niet. Ze hebben gezien dat alle meubels en boeken uit het huis van Davy en Doortje werden weggehaald, toen ze nog maar net waren ondergedoken. Er zijn mannen gekomen met een verhuishwagen, waar in grote letters PULS op geschreven stond. Het bed van Doortje, de stoel en de mooie jurk van omi Schillaj, de boekenkast... alles is in die verhuisauto geladen en weggereden naar Duitsland. Nu wonen moffen in de spullen van Davy en Doortje.

Zo gaat dat tegenwoordig. Joodse kinderen moeten naar werkkampen, of ze moeten zich verstoppen. Niks aan te doen.

Om tien voor half vijf moeten ze met de trein naar Enschede – maar als mevrouw Ali nou eens niet op tijd bij de fietsenstalling is? Ze heeft niet verteld wie 'die schat van een weduwe' is waar ze naartoe zullen gaan. Ze weten ook niet precies waar die vrouw woont. En als er nou Duitsers in de trein komen en vragen wie ze zijn? Dan zal ze de moeilijke Franse naam moeten zeggen en hoe was die ook weer?

Eva kan het niet bedenken. Ze weet het niet. Ze wil geen andere Eva zijn. Ze wil voor altijd Zilverstijn heten.

Morgen, overmorgen, haar hele leven.

Fietsen

‘Gaat het nog?’ Mevrouw Ali kijkt bezorgd naar Eva. ‘Jullie hebben zo lang niet gefietst. En het is toch wel warm, zo in je regenjas.’

‘Ik bibber nog een beetje, van de trein.’

‘Was het zo erg?’ Mevrouw Ali legt haar hand op Eva’s arm.

Eva knikt. ‘Op het station in Enschede liepen moffen met geweren en er waren ook gewone politieagenten.’

‘Niet meer aan denken. Nu ben je veilig.’ Mevrouw Ali legt haar hand op Eva’s hand. ‘Maar je moet niet steeds achterom kijken. Je ouders en je zusje volgen ons vanzelf. Het is veiliger zo.’

Eva’s benen worden zo zwaar dat ze de trappers bijna niet naar beneden kan krijgen. ‘Wacht maar,’ zegt mevrouw Ali. ‘Ik zal je een beetje duwen.’

‘Dat deed pappa ook, toen ik klein was,’ hijgt Eva. ‘Toen mijn nieuwe fiets nog niet was afgepikt door de moffen.’

‘Ssst, voorzichtig.’ De hand van mevrouw Ali gaat naar haar eigen stuur. ‘Praat maar over het mooie weer, over dit mooie riviertje. Weet je hoe het heet?’

‘Nee.’

‘De Dinkel, je hebt natuurlijk ook al heel lang geen aardrijkskunde gehad. We zijn er bijna.’

‘Waar?’

‘Dat kan ik nog niet zeggen. Beter van niet. Je weet wel wat ik bedoel, hè?’

‘Ja, als we aangehouden worden, kan ik niemand verra...’

‘Ssst. Je moet nog veel leren, meisje.’

Eva kijkt even opzij. Het lijkt wel of mevrouw Ali boos is.

‘Daar is het. Zie je dat witte huis?’ Mevrouw Ali wijst in de verte.

Dan kijkt ze even achterom. ‘Alles in orde gelukkig,’ zegt

ze. 'Arme meid, ben je zo moe? Nog even doorzetten. Als we bijna bij het huis zijn, zal ik je iets vertellen. Verheug je maar vast op een bijzondere ontmoeting.'

Eva begrijpt er niets van. Wat bedoelt mevrouw Ali? Alles is zo vreemd vandaag. Ze fietst zomaar langs een riviertje, zonder gele ster op haar jas. Het is al avond en ze is nog buiten. Dat mag helemaal niet van de Duitsers. Joodse kinderen mogen niet zonder ster naar buiten en ze moeten 's avonds binnenblijven, ook als het warm is zoals nu. En als er nou een Duitser komt die wil weten waar ze naartoe gaat en hoe ze heet, wat moet ze dan zeggen? Haar rug is kletskliedernat, haar benen kunnen de wielen bijna niet rondtrappen, en hoe hebben ze haar ook weer genoemd?

Het is net of mevrouw Ali gedachten kan lezen. 'Hoe heet je?' vraagt ze ineens.

'Marie-Louise.' Eva moet ervan zuchten. Gelukkig, ze weet het toch nog.

'Goed zo. Kijk eens. We zijn er.' Mevrouw Ali stapt van haar fiets. 'Zet jouw fiets maar tegen de mijne,' zegt ze. 'Die van je ouders kunnen daar, tegen dat witte hek staan.'

'Kom binnen!' In de deuropening staat een vrouw. Ze veegt haar handen af aan haar bloemetjesschort. 'Gauw maar,' zegt ze. 'Niet voor de deur blijven staan.'

Als ze in een grote kamer zijn aangekomen, steekt ze haar hand uit. 'Ik ben Geesje. En dat is Henny.' Ze wijst op een meisje in een verpleegstersuniform. 'Henny weet precies wat zich hier allemaal afspeelt. Ze is een vriendin van Ali. Die twee meiden zijn gezworen verzetskameraden. Als jullie naar boven gaan, gaat zij weer weg. Ze heeft andere belangrijke dingen te doen.'

Eva voelt een kleine magere hand in haar hand. De hand voelt ruw, net als het schuurpapier dat ze vroeger gebruikte bij figuurzagen.

‘Ga even zitten,’ zegt Geesje. Ze wijst naar een grote stoel. ‘Jij daar, Ali, bij het raam. En jullie,’ ze wijst naar pappa en mamma en Lisa, ‘zo ver mogelijk van het raam vandaan. Even een kop koffie en dan gaan we allemaal naar boven, naar jullie eigen plek. En jij, kleine meid, jij ook niet te dicht bij het raam. Jij in de stoel van opa.’

Eva verdrinkt bijna in de leren stoel waar ze nu in zit. Ze ziet zichzelf in een grote spiegel die boven de schoorsteenmantel hangt. Het lijkt wel of die spiegel eraf valt, zo schuin hangt hij naar voren. Ze heeft haar jas nog aan, zonder ster en dat voelt vreemd. Ze heeft hem zo lang moeten dragen. Nooit... nooit mocht ze naar buiten zonder dat rotting, met het woord JOOD in het midden. Ze zou opgepakt kunnen worden en naar Westerbork worden gestuurd.

Ze laat zich uit de stoel glijden, loopt in de richting van mevrouw Ali.

‘Niet doen!’ Iemand trekt aan de ceintuur van haar regenjas.

Ze draait zich om.

‘Ja, ik ben het,’ zegt Henny. ‘Niet bij het raam, weet je nog? Blijf maar lekker nog even in opa’s stoel zitten. Doe je jas maar uit. Zo is het net of je meteen weer weg gaat.’

‘Waar is onze plek?’ vraagt pappa.

‘Boven, en jullie zijn daar niet alleen. Ik bedoel, jullie gezin is daar niet alleen. Er zitten nóg vijf mensen.’ Geesje knipoogt naar mevrouw Ali. ‘Wil jij het ze vertellen?’

‘Dan zijn we met negen mensen, mevrouw Geesje,’ zegt vader. ‘Is dat niet erg gevaarlijk met zoveel?’

‘Als iedereen zich aan de regels houdt niet. Dat leer je allemaal vanzelf.’

Mevrouw Ali kucht, snuit haar neus. ‘Wat denken jullie? Wie zijn er nog meer boven?’

‘We weten het niet, Ali. Vertellen, nu.’

‘Boven... boven ons hoofd, helemaal op de zolderkamer, zit de hele familie Baruch.’

‘Hoi!’ roept Lisa. ‘Davy en Doortje zijn boven. Nu zijn we weer burens, net als vroeger. We kunnen weer touwtje springen en...’

‘Het is niet te geloven,’ zegt mamma. ‘Wat heerlijk om ze weer te zien. Omi Schillaj breit zeker de hele dag?’

Mevrouw Ali kijkt ineens heel ernstig. ‘Omi Schillaj is er helaas niet bij,’ zucht ze. ‘Maar dat horen jullie later wel.’

‘Er zitten vijf mensen,’ zegt Eva. ‘De familie Baruch is maar vier, als omi Schillaj er niet bij is. Wie is de vijfde?’

‘Eerst koffie,’ zegt Geesje.

Eva legt haar hoofd tegen de rugleuning.

De grote mensen drinken koffie, de kinderen warme chocolademelk. De stemmen van de grote mensen klinken ver weg. Af en toe hoort Eva Lisa’s stem. ‘Niet zo hard, Marie-Jeanne,’ zegt iemand.

Eva’s ogen willen bijna niet open blijven. Zo, half slapend, lijkt het net of ze ergens op visite zijn. Bij aardige mensen, waar ze over een half uurtje weer weg mogen.

‘Lieve mensen, nu naar boven,’ hoort ze Geesje zeggen. ‘We hopen van ganser harte dat jullie verblijf hier van korte duur zal zijn. Even die pijp mee naar boven nemen. Die mag hier helemaal niet liggen. Veel te gevaarlijk.’ Ze loopt naar een klein tafeltje dat naast de grote stoel staat. Ze pakt een glanzend-witte pijp, waar een plaatje van een zeilschip op getekend is. ‘Veel te gevaarlijk,’ moppert ze. ‘Dom van hem.’

Eva begrijpt nu echt niets meer. Waarom is een pijp gevaarlijk? Hij brandt niet eens.

‘Kom mensen, naar boven!’ roept Geesje.

Verrassing

Geesje loopt vooraan op een lange houten trap. Pappa en mamma volgen. Dan komen Eva en Lisa. Mevrouw Ali sluit de rij. Voor ze de trap op gingen hebben ze allemaal hun schoenen uitgedaan. ‘Anders horen de burens dat er ineens zoveel mensen in huis zijn,’ heeft Geesje uitgelegd. ‘En dat is gevaarlijk tegenwoordig.’ Alleen de niet-Joodse schoenen van Geesje en Ali mochten beneden in de gang blijven staan. Pappa en mamma moesten ze meenemen en de kinderen natuurlijk ook.

Naast de schoenen van Geesje lijken die van mevrouw Ali net zevenmijlslaarzen. Mevrouw Ali heeft het zelf ook gezien. ‘Geen wonder, dat mijn grote schoenen opvallen,’ zei ze. ‘Mijn hele leven heet ik al “Ali met de grote voeten”. Maat 45 is niet niks voor een vrouw. Toen ik tien jaar was, had ik al maat 40. Vroeger werd ik gepest op school. Nu lijd ik er niet meer onder. Er zijn belangrijker zaken aan de orde.’

Toen heeft de stoet zich in beweging gezet, net een kleine optocht op de trap.

‘Hier is het.’ Geesje doet een deur open.

Pappa en mamma gaan het eerst naar binnen.

‘Kom maar, niet bang zijn,’ zegt Geesje als ze ziet dat Eva aarzelt. ‘Hier zijn jullie veilig tot de oorlog voorbij is en dat zal niet lang meer duren.’

‘Dat hopen we dan maar.’ Een bekende stem. De stem van oom Samuel Baruch!

‘Welkom in ons zolderpaleis.’ De stem van tante Soesja!

Iedereen kust iedereen. Lisa staat hand in hand met Doortje.

‘Weet je nog van *In spin, de bocht gaat in*?’

‘Weet je nog van ons paasfeest?’

‘Weet je nog... Weet je nog...?’

‘Laat jij onze nieuwe onderduikers de badkamer even zien, Jan?’ vraagt Geesje.

‘Goed,’ zegt Davy. Hij schuift een geel gebloemd gordijn opzij. ‘Hier wassen we ons en daar is de wc.’ Hij wijst naar een rietmat in een hoek van het piepkleine kamertje. ‘Achter die mat is de wc.’

‘Heet je nu Jan?’ fluistert Lisa.

‘Ja, Jan de Bruin, en jij?’

‘Marie-Jeanne Dutour. En ik kom uit Rotterdam. Niet uit Rijswijk.’

‘Toevallig, ik ook,’ lacht Davy. ‘Ik kom ook uit Rotterdam. Wij zijn weggevlucht na het bombardement. Geesje is zogenaamd mijn echte tante en opa is mijn opa. Wij zijn dus niet meer Joods.’

‘Pfff... ingewikkeld,’ zucht Lisa. ‘Wie is opa?’

‘Dat ben ik.’

Lisa kijkt om zich heen. Niemand te zien.

‘Ik ben hier, even doortrekken.’

Geluid van stromend water achter de rietmat.

Dan komt een man tevoorschijn.

Hij loopt naar mevrouw Ali. ‘Hoe gaat het, Ali?’ zegt hij. Hij maakt een buiging naar vader en moeder. ‘Welkom... welkom. Ik ben de vader van Geesje, ook wel “opa” genaamd. Ik ben al vier maanden ondergedoken bij mijn dochter. Soms hier in de kamer, soms daar.’ Hij wijst naar een witte muur. ‘En heel, heel soms daar!’ Hij wijst met de steel van de pijp die hij net heeft aangestoken, naar het zolderdak. ‘Alleen als ik het binnen niet meer kan uithouden, ga ik op het dak liggen. En het is beter niet te vragen waarom ik me moet verstoppen. Het enige dat ik kan zeggen is dat ik me niet zo aardig heb gedragen tegenover de Duitsers. Ze zoeken me.’

‘Woont u nooit beneden?’ vraagt Lisa.

‘Nee, Ik woon hier, in deze zolderkamer. Soms ben ik even

beneden, maar als ik weer naar boven ga mag er niets, maar dan ook niets meer van mij in de kamer zijn. Niets mag blijven liggen. Als er een inval zou komen, moeten de Duitsers denken dat alleen Geesje in dit huis woont. En als het heel gevaarlijk is, verstop ik me achter die witte muur in een groot hok, dat eigenlijk bestemd is voor het opbergen van koffers en andere rommel. Daar is ook jullie schuilplaats als het nodig is. Enne...'

'We gaan weer touwtje springen en tollen en...,' roept Lisa.

'Dat kan niet,' zegt Doortje. 'We kunnen alleen maar spelletjes doen die geen lawaai maken. En naar buiten kunnen we ook niet. Wij zijn onderduikers en onderduikers mogen alleen maar onderduiken.'

'Laten we allemaal even om de tafel gaan zitten,' zegt Geesje. 'Ik moet jullie wat huisregels uitleggen. Het zijn er ongeveer vijf. Regel 1: altijd zachtjes praten. Regel 2: altijd op kousenvoeten lopen. Regel 3: nooit naar de wc gaan als ik bezoek heb.'

'En als ik dan heel erg moet?' Lisa kijkt met grote ogen naar Geesje.

'Dan ga je op de blauwe emmer die in de badkamer staat. Als het bezoek weg is kan de emmer geleegd worden. En nu regel 4: als ik bezoek heb mogen jullie absoluut niet praten.'

Pappa trommelt met zijn vingers op de tafel.

Tante Soesja geeft hem een knipoogje. 'Moeilijk, hè? Het went wel, we zullen wel moeten.'

Eva ziet dat Geesje verder praat, maar ze hoort niet wat ze precies zegt. Ze moet steeds maar naar pappa kijken, zo bang is ze dat hij zal zeggen: 'Kom, we gaan maar weer. Het bevalt me hier niet. Pak de tassen maar. We gaan naar huis.'

'De tassen! Waar zijn de tassen die we van huis hebben meegenomen?' schreeuwt Eva. Ze vergeet helemaal dat ze zachtjes moet praten van Geesje. Ze ziet dat vader van moe-

der naar mevrouw Ali kijkt. Ze ziet dat moeder haar schouders ophaalt. Mevrouw Ali doet hetzelfde.

‘Vergeten... in de trein!’ Vader geeft een klap op de tafel. ‘Helemaal vergeten door de spanning van de reis.’

‘En Freekie dan?’ Lisa geeft pappa een klap op zijn hand. ‘Waar is Freekie?’

‘Ook in de trein natuurlijk. Wat een stommerd ben ik.’ Vader slaat met zijn hand tegen zijn voorhoofd. ‘Nu hebben we helemaal niets. Geen nachtgoed, geen tandenborstels. Helemaal niets.’

‘We zullen Henny vragen wat kleren voor jullie bij elkaar te scharrelen,’ zegt Geesje.

‘Wie is Freekie?’ vraagt opa. ‘Niemand heeft ons verteld dat jullie nog een kind hebben.’

‘Freekie is een pop,’ fluistert Lisa.

‘Poppen genoeg, hier in Losser.’ Opa trekt aan een vlechtje van Lisa. ‘Geesje kan morgen toch een pop voor je kopen?’

‘Nee, dat kan niet. Freekie is gemaakt door meneer Amici Enfanti toen we op vakantie waren in Bilthoven,’ snikt Lisa. ‘En nu ligt hij in de trein. Misschien komt er een kwaai Duitser en die neemt hem mee.’

‘Stil maar.’ Oom Samuel trekt Lisa op schoot. ‘Na de oorlog gaan we allemaal met elkaar naar Bilthoven en we vragen aan die meneer Infanti Kanici of hij een nieuwe pop voor jullie wil maken. We maken er een lekker dagje uit van. Wij, met z’n allen. Geesje en Ali en opa mogen ook mee. Gelukkig, je lacht alweer.’

‘Hij heet Amici Enfanti.’ Lisa lacht door haar tranen heen. ‘En Freekie is heel brutaal.’

‘Verschrikkelijk brutaal,’ lacht mamma. ‘Hij zegt altijd alles wat Eva en Lisa niet durven zeggen.’

‘Als Freekie hier nu was zou hij vragen... zou hij vragen waar omi Schillaj is,’ fluistert Eva. ‘Dat weet ik zeker.’

Oom Samuel kijkt tante Soesja aan. Ze knikt.

‘Omi Schillaj wil niet onderduiken, omdat ze andere mensen niet in gevaar wil brengen.’ De stem van oom Samuel klinkt zacht. ‘Op een morgen, vlak voor we zouden gaan onderduiken, lag er een briefje op tafel, in het Pools. Ik weet het niet precies uit mijn hoofd, maar het was ongeveer zo:

“Lieve kinderen. Hartelijk dank voor de vijf prachtige jaren die ik bij jullie heb doorgebracht nadat ik uit Polen moest vluchten. Ik ga niet mee onderduiken. Geef mijn plaats maar aan mensen die jonger zijn dan ik. Ik ga mijn eigen weg. Wees niet ongerust. Alles komt goed.”’

Oom Samuel Baruch zegt niets meer.

‘Kom, nu huisregel 5,’ zegt Geesje.

Onderduiken... leuk!

Onderduiken is veel leuker dan thuis zijn.

Vier maanden geleden, toen ze nog thuis waren, mochten ze niets van de Duitsers. Niet in de trein, niet in de klas met niet-Joodse kinderen, alleen maar boodschappen doen tussen 3 en 5 uur. Eigenlijk mochten Joodse kinderen niets. En iedere dag hoorden ze de grote mensen fluisteren over mensen die naar Westerbork en Polen waren gestuurd, zomaar uit hun huis gehaald door grote sterke mannen. Nu gebeurt dat nog wel, maar nu kunnen ze net doen of ze het niet weten. Ali vertelt niets over opgepakte mensen. Ze doet alleen maar grappig als ze op de zolderkamer komt, beladen met speelgoed, boeken, kleurpotloden en nog veel meer. Voor de vijf grote mensen heeft ze ook altijd iets bij zich. Tabak, tijdschriften, en figuurzaagjes om uit triplex allerlei poppetjes en dieren te maken.

‘Verkopen ze dat allemaal onder de grond?’ heeft Doortje aan Ali gevraagd.

Ali aaide over Doortjes wang en vertelde haar dat ze in een gewoon huis woont. ‘Niet onder de grond,’ heeft ze uitgelegd, ‘maar zo noemen we dat tegenwoordig. Dat ik bij de ondergrondse ben, betekent niets anders dan dat ik in het geheim dingen doe die de Duitsers hebben verboden.’

Het leukste van onderduiken is dat ze dag en nacht samen zijn met Davy en Doortje. Overdag hebben ze een eigen plekje in de badkamer met z’n viertjes. Als iemand naar de wc moet, gaan ze even weg. Ze doen stille spelletjes. ’s Avonds zingen ze op de zolderkamer liedjes van lang geleden, heel zacht, samen met de grote mensen en dan lijkt het of ze nog thuis in Rijswijk zijn. Gewoon, bij elkaar op visite tot laat in de avond.

Opa kent veel zielige liedjes. Over het hondje van Dirkie dat wegloopt en dan wordt overreden. Het allerzieligste is een lied over een jongen die huilt omdat zijn moeder is gestorven. Iedereen is doodstil als opa met zijn diepe stem *Aan de muur van ’t oude kerkhof* zingt. Als het jongetje uit opa’s lied aan Onze Lieve Heer vraagt: *Wanneer komt mijn moeder weer?* krijgen ze allemaal tranen in hun ogen. De grote mensen ook.

Soms is de dag wel erg lang omdat ze altijd boven moeten blijven. Mamma en tante Soesja boffen, want zij mogen bijna iedere dag naar beneden om Geesje te helpen met koken. Als mamma en tante Soesja weer boven zijn, mogen de kinderen raden wat ze die middag zullen eten. Ze zeggen de gekste dingen: ‘Haring met slagroom, pudding met zalm’ en dan moeten ze zo lachen dat de grote mensen allemaal tegelijk ‘Ssst!’ roepen.

Davy is heel knap in het verzinnen van spelletjes. Hij heeft een poppetje bedacht dat gemaakt is van een roze washandje. Hij heeft er ogen en een mond op geborduurd en als hij zijn hand erin stopt, leeft het poppetje, dat hij Albert heeft genoemd.

‘Precies onze Freekie,’ zei Eva, toen ze Albert voor het eerst hoorde praten. ‘Onze Freekie zei ook van die gekke dingen.’

Lisa heeft Eva gevraagd dat nooit meer te zeggen omdat ze zo verdrietig wordt van het praten over Freekie. Freekie, die nu vast en zeker van een Duits kind is.

‘Freekie zal wel Duits praten,’ zei Lisa en ze keek erg verdrietig toen ze het over Freekie hadden.

Davy en Doortje kennen Freekie ook en dat is zo fijn. Ze hoeven niets uit te leggen over vroeger. Ze fluisteren samen in de badkamer over mensen die ze alle vier kennen. Over oom Dries die dood is gemaakt in Mauthausen, over omi Schillaj die niet wil onderduiken...

Dan is daar ineens Albert die een grapje maakt.

‘Ha, gekke onderduikers, kennen jullie die mop over Hitler?’

‘Nee!’ roepen ze alle drie.

‘Luister dan.’ Albert begint met een piepstem te praten. ‘Hitler heeft door een kleermaker een nieuw pak laten maken. Hij houdt nog een grote lap stof over als het kostuum klaar is, want hij is maar een klein mannetje. Op een dag, hij heeft dat nieuwe pak aan, moet hij naar de wc. Als hij gepiest heeft, vergeet hij de knopen van zijn gulp dicht te doen.’

‘Hi, hi,’ giechelt Lisa. ‘Dan kan je zijn piemel zien.’

‘Luister,’ gaat Albert verder. ‘Ja, je kan zijn piemel zien. Er komt dus een man naar hem toe. En die man heet Heinz. Heinz kijkt naar Hitlers piemel en zegt: “Mooi zeg, die pie...” Hitler denkt dat Heinz het over zijn nieuwe pak heeft. Hij zegt: “Mooi hè? Ik heb er thuis nog twee meter van.”’

‘Twee meter piemel.’ Lisa huilt van het lachen. Ze lachen allemaal mee.

‘Ssst!’ sissen de grote mensen. ‘Jullie maken veel te veel lawaai.’

‘Dat doen wij niet, dat doet Albert,’ giert Doortje.